

3. Смолин Г. В., Туркот О. А., Хомко Л. В. Господарське право України. Загальна частина: підручник. За заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.

4. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України від 19.05.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 47. Ст. 532.

5. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 р. № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-p#Text>

Кирпа Софія Олександрівна,

студентка 4-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри господарського права і процесу Добровольська В. В.

ЩОДО ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Принципи є важливою правовою категорією, яка є загальними засадами, у тому числі й стосовно господарського судочинства та деякі з них є конституційними. Так, відповідно до ст. 129 Конституції України суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права. На сьогодні в Україні відбуваються трансформаційні процеси, які знаходять своє відображення майже в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі і у правовій та стосуються й принципів, а саме їх визначення і змісту. У контексті юридичного підходу принципами права є не лише положення, закріплені в законодавстві та інших джерелах правових норм, а й основоположні ідеї правосвідомості, що сформувалися протягом тисячоліть людського співжиття, відобразили у стислій формі людські інтереси та потреби, тому отримали загальне визнання у діяльності органів правосуддя, інших суб'єктів внутрішньодержавного та міжнародного права, незважаючи на відсутність їх формальної фіксації в об'єктивному праві [1, с. 218].

У загальному сенсі принципи права сприяють усуненню суперечностей та неузгодженостей між окремими правовими приписами та підвищенню якості законодавства, забезпечуючи тим самим ефек-

тивність регулювання суспільних відносин. Слушною є думка про те, що «в системі принципів господарського судочинства принципи диспозитивності та пропорційності є базовими та відображають особливу роль господарського суду як «арбітра» у вирішенні спорів, що виникають між господарюючими суб'єктами, в межах заявлених сторонами вимог, виходячи з оцінки доказів, наданих сторонами, та за умов справедливого балансу між учасниками справи, а також вчинення судом процесуальних дій у такий спосіб, щоб вжиті заходи виправдовували поставлену мету їх застосування» [2, с. 90].

Питання принципів господарського судочинства в Україні широко досліджувалися у працях таких вчених, як В. А. Кройтора, О. П. Світличного, Л. В. Мелех та інших. У науковій літературі існує багато підходів до визначення поняття «принципів господарського судочинства». Наприклад, на думку В. А. Кройтора, «принципи господарського судочинства» – це правові вимоги до суду й учасників господарського процесу, що відображають закономірності правового регулювання здійснення правосуддя у господарських справах й особливості цієї галузі права та визначають направленість регулювання відносин, що складають предмет господарсько-процесуального регулювання [3, с. 116].

Л. В. Мелех у своїх наукових дослідженнях зазначає, що «принципами господарського судочинства» є закріплені в законодавстві загальні керівні положення про господарські суди, які відображають найбільш важливі якісні особливості цієї процесуальної системи, визначають сутність і призначення всіх її інститутів і правил судового розгляду спорів [4, с. 90].

ГПК містить вичерпний перелік зазначених принципів, а саме:

- верховенство права;
- рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- змагальність сторін;
- диспозитивність;
- пропорційність;
- обов'язковість судового рішення;
- забезпечення права на апеляційний перегляд справи;
- забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках;

- розумність строків розгляду справи судом;
- неприпустимість зловживання процесуальними правами;
- відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

До принципів господарського процесуального права також відносяться принципи, за якими господарські справи розглядають третейські суди, так, за ст. 4 Закону України «Про третейські суди» третейський суд утворюється та діє на принципах: законності; незалежності третейських суддів та підкорення їх тільки законові; рівності всіх учасників третейського розгляду перед законом і третейським судом; змагальності сторін, свободи в наданні ними третейському суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; обов'язковості для сторін рішень третейського суду; добровільності утворення третейського суду; добровільної згоди третейських суддів на їхнє призначення чи обрання у конкретній справі; арбітрування; самоврядування третейських суддів; всебічності, повноти та об'єктивності вирішення спорів; сприяння сторонам у досягненні ними мирової угоди на будь-якій стадії третейського розгляду.

У науковій літературі розроблено низку критеріїв класифікації принципів господарського судочинства. О. Бесянєвич зауважує, що всі принципи поділяються на дві великі групи: 1) принципи організаційно-функціональні, що визначають судоустрій та процес одночасно; 2) принципи функціональні, що визначають процесуальну діяльність суду та учасників процесу. Разом з тим, у літературі з господарського процесу зазначається, що ці дві групи принципів знаходяться у взаємному зв'язку, внаслідок чого немає принципів суто організаційних чи суто функціональних [5]. При цьому слід наголосити, що представлення будь-якого переліку принципів судочинства, залежить від джерел їх закріплення: міжнародні акти, Конституція України, Господарський процесуальний кодекс України, законодавство про судоустрій. Загалом, до принципів господарського судочинства відносять такі принципи: законності, здійснення правосуддя судом, рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом, незалежності суддів, гласності розгляду справи та повної фіксації технічними засобами, об'єктивної істини, змагальності сторін, обов'язковості рішень суду, мови судочинства та справедливості [6, с. 91]. Принципи господарського судочинства є орієнтиром у нормотворчій діяльності, дозволяючи вдосконалювати господарське процесуальне законодав-

ство, оскільки вся система права й окремі його норми повинні відповідати певним відправним положенням. Саме вони дозволяють суду забезпечити правильне розуміння господарського процесуального законодавства та застосовувати його відповідно до його дійсного змісту, суд керується цими принципами у тлумаченні норм права.

Внаслідок особливого значення принципи господарського судочинства підлягають обов'язковому дотриманню під час розгляду конкретної справи через дотримання норм права, в яких вони закріплені, а відступ від принципів розглядається як порушення закону.

З огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що принципи господарського процесуального права у своїй системі та взаємозв'язку чітко закріплюють сутність господарського процесу, в них концентруються погляди законодавця на характер і зміст господарського судочинства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Уварова О. О. Шляхи дослідження правозастосовної функції принципів права. *Форум права*. 2007. № 2. С. 217–221.
2. Андрієчко І. Загальна характеристика принципів господарського судочинства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 85-92.
3. Господарський процес : навч. посіб. В. А. Кройтор, О. В. Синегубов, О. Г. Бортнік та ін. ; за заг. ред. проф. В. А. Кройтора ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 328 с.
4. Мелех Л. В. Господарський процес України: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 316 с.
5. Беяневич О. А. Про принципи господарського процесуального права (матеріали до лекції на семінарі для суддів господарських судів). URL: <http://commerciallaw.com.ua/attachments>
6. Пігарева Г. Загальновизнані принципи здійснення правосуддя: міжнародний та національний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 3. С. 91–94